

Лилия Сталева
За Виктор Юго и
„Клетниците“

Млади читатели, вие държите в ръцете си преработеното издание на едно безсмъртно произведение на световната класика – „Клетниците“ от Виктор Юго.

Неговият автор е писател от световен мащаб, радващ се на голяма популярност и обич. Виктор Юго е роден през 1802 г. в старинния град Безансон и доживял до дълбока старост – 83 години – той сам казва за себе си, че е бил „звучното ехо“ на своя век, бурния XIX век, когато осъзнатите угнетени маси не само във Франция, но и в цял свят се надигат, за да се отърсят от социален гнет или да извоюват националната си независимост.

Във Франция това е век на две революции, отглас от Великата френска революция през 1789 г. – революциите през 1830 г. с последвалото през 1832 г. въстание и революцията през 1848 година както и на вълнуващите дни на Парижката комуна, за която сигурно сте учили или чели.

За Европа, това е век, когато на нейната карта се появяват няколко държави, извоювали след упорита борба свобода и независимост, между които и нашата родина.

Виктор Юго е изключително и разностранно надарена личност. Той твори във всички области на литературния живот – поезия, театър, белетристика, публицистика, писма. Автор е на много стихосбирки, в които ярко изявява таланта си на лирик и сатирик – „Източни мотиви“, „Възмездия“, „Легенда на вековете“ и с право е смятан за водач на романтичната школа във Франция. Той е основоположник на романтичната драма и първото представление на пиесата му „Ернани“ дава повод за истинска битка между привържениците на класическия театър и романтиците, защото с тази драма Юго отхвърля строгите правила на класическата трагедия.

Той е автор на много романи с дълбоко хуманно и прогресивно съдържание, на първо място „Клетниците“, „Парижката света богородица“, „Човекът, който се смее“, „Деветдесет и трета година“.

Неговите произведения са преведени на всички езици и са го направили любим автор на всички честни хора по света.

Закърмен в ранното си детство с монархически идеи и ненавист към революцията, подобно на младия Мариус, ведно с възмъжаването си Юго се отърсва от тях и се въодушевява от най-напредничавите и най-демократичните идеи на своя век. Той става техен вдъхновен изразител в произведенията си. Откликва живо на борбите на подтиснатите за права, свобода и хляб и застава смело на страната на онеправданите в

тогавашното общество.

Юго доблестно изобличава тиранията на Наполеон III, наричан „Малкия Наполеон“, който, дошъл на власт привидно като защитник на реда и демокрацията, скоро се превръща в абсолютен монарх и грубо потъпква извоюваните с кръв свободи на френския народ. Заради смелите си нападки против него Юго бива изгонен от отечеството си и цели осемнадесет години живее като изгнаник. Именно тогава написва „Клетниците“ и сам онеправдан, той става защитник на всички потиснати в света.

С дълбоко прогресивните си идеи и е пламенния си хуманизъм Юго и днес е любим писател не само в своята страна, макар че цяло столетие го дели от нас.

Той е добил най-широка известност с романа си „Клетниците“, многократно превеждан и четен по всички краища на земното кълбо. Този прекрасен роман е издаван многократно и у нас. Първият му превод излиза почти веднага след освобождението ни от турско робство, през 1888 година. След него следват още няколко, много пъти преиздавани. Между най-изтъкнатите му преводачи са известните преводачи от френски език Х. Генадиев и Д. Симидов. На българските деца това произведение е било предлагано неведнъж в съкратен вид, като са били застъпени предимно епизоди, свързани с героите-деца в него – Козет и Гаврош.

Настоящото преработено издание е направено по последния превод на български, излязъл през 1965 година.

Това беше смела и трудна задача. Пълният текст на „Клетниците“ представлява два тома с общо 1650 страници. Какво, трябваше да се вземе и какво да отпадне, без да се накърни основният замисъл на романа? Целта на настоящето издание беше да се даде ярна представа за цялото произведение, за основните проблеми, засегнати в него, а не само за Козет и Гаврош. Когато подбираше материала, съставителката се стремеше главно да не измени на автора, да запази смисловия и художествения облик на неговата книга, атмосферата, правилната обрисовка на героите, като същевременно ви предложи увлекателно и съобразено с възрастта ви четиво, но без да се чувстват празноти и без да личат неизбежните спойки. Затова тя не си позволи да вмъкне нито едно свое изречение и използва изключително само авторския текст.

Съкратени са главно главите, в които авторът разсъждава върху предадените от него събития и ги преценява от философска и политическа гледна точка. Избегнати са някои много сложни и задълбочени

психологически анализи на душевните състояния на героите, както и някои маловажни подробности при излагането на отделни епизоди.

Макар и да го четете в непълен текст, надявам се, че ще почувствувате красотата и духовното величие на основната идея на романа, както и неговата художествена форма.

„Клетниците“ – самото заглавие ви подсказва – е книга, посветена на подтиснатите и унижените в света, на бедните отрудени хора, на беззащитните жени и деца.

Това е величава епопея, разгърната на много широк фронт. Романът отразява неспокойната епоха по време на Реставрацията след падането на Наполеон, революцията през 1830 година и по-специално последвалото народно въстание в Париж през 1832 година. На фона на тези важни събития читателят проследява трагичната, изпълнена с толкова превратности участ на главния герой, Жан Валжан, невинен страдалец, жертва на чудовищните закони в буржоазното общество, което зорко охранява своята собственост. Навярно ви се струва невероятен фактът, че заради един откраднат хляб, и то откраднат от честен работник, останал без работа и принуден да открадне, за да нахрани невръстните деца на сестра си, той е осъден на каторга. Буржоазните закони са безпощадни към нарушителите на неговия „ред“ и хлебарниците имат железни решетки! Сигурно защото в капиталистическите страни има много гладни хора ...

Вие сте проследили печалната история на Фантин, невинната девойка, измамена от богаташкия син, която минава само поради наивната си преданост и доверието си към този безсъвестен младеж през най-тежки изпитания, за да умре съвсем млада, без да види детенцето си. Видели сте чистата и красива любов на Мариус и Козет, станали сте неволни свидетели на героичната борба на шепа възторжени младежи срещу многочислената войска на барикадата по време на въстанието; а във връзка с мнимия сержант от Ватерло сте надникнали бегло и в друго важно събитие от френската история – битката при Ватерло. Сами сте се убедили с какъв епичен размах и майсторство Виктор Юго умее да възсздава подобни картини. Запознали сте се по-отблизо и по-вярно и с малкия Гаврош, очарователното, весело и смело дете на Париж, което се шегува със смъртта и я посреща с песен. Неговото име се е превърнало в нарицателно.

Силното въздействие на „Клетниците“ се дължи не само на благородния замисъл и пламенната защита на човека и неговото право на щастие. Романът е написан много талантиливо и увлекателно. Юго се

отличава с извънредно богато въображение и на всяка крачка поднася на читателя вълнуващи изненади. Той много умело сплита фабулата и измисля най-странни и неочаквани положения и развръзки.

Негово любимо художествено средство е антитезата. Той обича да противопоставя не само героите си – едни същински ангели, други – демони, но негово любимо средство са и чисто стилните контрасти, които придават яркост и сила на фразата му. Като поет, той е склонен да преувеличава и неговите герои са или съвсем положителни, благородни, великодушни или същински чудовища. В живота не е точно така, но затова пък основната му идея блясва по-ясно. Пропаст дели в морално отношение Жан Валжан и Тенардие. Те сякаш са замесени от различно тесто; така също коренно различни са чистият Мариус и развратният Толомиес, нежната, безпомощна Фантин и уродливо злата Тенардиерица.

Юго поддържа тезата, че човек по природа е добър, но човешкото общество е лошо и несъвършено и постепенно поражда у него порочни и престъпни наклонности.

Жестокото и несправедливо буржоазно общество превръща честния, наивен и невеж работник в съзнателно озлобен и изпълнен с ненавист към всичко живо звяр, невинната девойка в проститутка, а детето – в уличник. То е причина за съществуването на ограничени хора като Жавер или уродливи като Тенардие и членовете на неговата банда. Буржоазното общество, което умишлено държи в мрак и невежество народа, създава „третия трюм“. Юго издига високо глас за общо образование, за просвета на народа. Той е твърдо убеден, че любовта към хората, милосърдието и просвещението могат да изкоренят злото.

„Всички хора – казва той – са замесени от една и съща глина. Няма разлика в предопределението. Същият мрак, преди да се появим, същата плът, докато живеем, същата пепел след смъртта ни. Но човешкото тесто почернява, когато се смеси с невежеството. Тази неизлечима чернилка се промъква в душата на човека и от нея покълва злото.“ В това отношение Юго се заблуждава, защото корените на злото са в самия обществен строй, но заблуждението му е свойствено на повечето буржоазни писатели.

Независимо от това романът „Клетниците“ е истински прогресивно произведение, в което авторът си поставя за задача да се бори с перо за премахване на страданията, неправдата и нищетата. Той разобличава егоизма на задоволените класи, тяхната инертност и бездушие пред мизерията и неправдите и призовава към социално равенство.

Юго оправдава борбата на „цялото против една малка негова част“

и заявява: „Когато, Париж тръгва срещу Бастилията, това е справедливо въстание“. Защото за него „истински справедливото въстание е винаги движение напред“ и когато „народът кърти паветата, за да строи барикада, от тях изскача искрата на правото“. Затова Юго заключава по повод народните въстания: „Понякога въстанието е равносилно на възраждане.“ Той е съвсем наясно, че буржоазната класа се явява враг на светлината, правдата и прогреса. Тя „спира революцията посред пътя й“, защото интересите ѝ са задоволени. Тя се страхува да не загуби благополучието и спокойствието си. Затова често „челните отреди на човечеството срещат дълбоко равнодушие.“ Двете редици къщи край героичната барикада се прегръщат в „жестоки стени със залостени врати, затворени капаци на прозорците“ – еснафите пазят живота и имуществото си.

Страниците, посветени на въстанието, ви разкриват възхищението на Юго от самоотвержения подвиг на Анжолрас и другарите му.

На вас, драги читатели, може би много неща в „Клетниците“ ви се струват далечни, пресилени и нереални дори. Наистина в нашата страна, скъсала решително с недъзите на буржоазния строй, няма каторга и е немислимо да осъдят някого, задето е откраднал един хляб. А и защо би го откраднал? Държавата осигурява всекому работа и препитание.

Не можете да срещнете и нещастнички като Фантин, осъдени от обществото, без да са виновни, жертви на буржоазния фалшив морал. Самотните майки у нас не са изложени на подобна участ.

Но най-вече няма да срещнете дете, за което улицата е майка, но не бива да забравите, че никои обществени недъзи, немислими, у нас, все още съществуват по света. В самата родина на Юго още съществува „трети трюм“, който спи под мостовете на Сена, все още в Париж има улици, по които се разхождат окаяни създания, робини на буржоазния морал. Все още главно в много страни по света има бездомни деца, които не ходят на училище и са лишени от всякакви грижи.

Затова „Клетниците“ звучат съвремененно и днес след цяло столетие. И ще звучат така, „докато на земята съществува мрак и нищета“.

Нека не забравяме още едно нещо – нашият народ дължи признателност на великия френски писател и общественик, който след жестокото потушаване на Априлското въстание горещо се застъпва за народа ни мъченик и обвинява Европа, че наблюдава безучастно зверските кланета в Батак:

„Избиват един народ. Къде? В Европа. Има ли свидетели? Един свидетел – целият свят. Виждат ли това европейските правителства? Не. Поради особен вид късогледство – политически съображения.

Човешкият род обаче гледа с друго око – съвестта. В този час едва ли не пред очите ни масово избиват, ограбват, изстребват, колят бащи и майки, разсичат на две с ятаган малки деца. Диваците, които вършат тези престъпления, са страшни, но цивилизованите, които им позволяват да ги вършат, вдъхват ужас. Всеобщото негодувание се надига. Кога ще свърши мъченичеството на тази героична нация?‘‘

Както виждате, Юго е бил не само „звучното ехо“ на своя век, но и неговата будна съвест.

Лилия Сталева

КРАЙ

© 1985 Лилия Сталева

Сканиране и разпознаване: unicode, 2007

Редакция: tanyaberb, 2008

Публикация:

Издавателство „Отечество“, София, 1985

Victor Hugo. Les Miserables

Nelson Editeurs. Paris

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/10819>]